

بررسی صفات مورفولوژیکی و خصوصیات رویشگاهی پسته های طبیعی سرخس

مصطفی رضایانی

عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی خراسان رضوی

پسته وحشی با نام علمی *Pistacia vera* از درختان میوه با ارزش عرصه های طبیعی ایران می باشند که دارای پراکنش گسترده ای به صورت توده های طبیعی در شمال شرقی خراسان می باشد و جنگل های آن یکی از نخایر با ارزش ژنتیکی پسته های ایران محسوب می گردند. مهم ترین رویشگاه های این گونه شامل رویشگاه های شورلق سرخس، خواجه کلات و استای صالح آباد می باشند. دامنه انتشار این گونه در ایران از مرز خراسان با گلستان در منطقه قازانقایه شروع و در منطقه استای صالح آباد در مرز ایران با افغانستان پایان یافته و رویشگاه های طبیعی آن در کشور افغانستان و ترکمنستان ادامه می یابد. دامنه استقرار ارتفاعی این گونه از حداقل ۶۵۰ متر از سطح دریا در حاشیه هریرود تا ارتفاع ۱۷۰۰ متر از سطح دریا در غرب استای و هزار مسجد متغیر است. میزان بارندگی از ۲۰۰ میلی متر در منطقه شورلیجه سرخس و بیش از ۲۵۰ میلیمتر در منطقه قازانقایه متغیر می باشد. با توجه به فرسایش پذیری شدید ذرات لس در رویشگاههای پسته و نقش درختان در جلوگیری از فرسایش خاک و حفاظت از ذرات لس، تحقیق و بررسی بیشتر و ارائه راهکارهای لازم در خصوص بهبود وضعیت رویشگاه ها و جلوگیری از نابودی این گونه بسیار ضروری است. از نظر تشکیلات زمین شناسی به نظر می رسد این گونه بیشتر بر روی سازند چهل کمان و رسوبات لسی آن و در برخی قسمتها بر روی سازند کشف رود (معادل سازند شمشک در الیرز) مستقر شده باشد. میزان تراکم درختان شامل تراکم بسیار کم آن ها در قسمتی از ارتفاعات هزار مسجد (مسیر جاده مشهد - کلات) و تراکم کم تا متوسط در برخی مناطق است و در مناطق قازانقایه، شورلق و خواجه، تراکم و انبوهی درختان قابل ملاحظه است. به نظر می رسد سنگ مادر، جهت و درصد شیب دامنه ها و میزان تجمع و ضخامت لسهها در

خشک میوه ها - پوستر

بستر رویشگاه ها ، از عوامل موثر در تراکم و استقرار درختان در منطقه باشند. ارتفاع از سطح دریا نیز از عوامل موثر در پراکنندگی و استقرار درختان بوده، به طوری که در محدوده ارتفاعی ۹۰۰-۱۲۰۰ متر از سطح دریا بیشترین تراکم و با افزایش ارتفاع به بیش از ۱۲۰۰ متر از میزان تراکم پایه ها کاسته می گردد. در ارتفاعات ۱۵۰۰ تا ۱۷۰۰ متر درختان با تراکم بسیار کم و پراکنده استقرار یافته اند. میزان تولید میوه در هر سال بسته به شرایط مختلف همچون میزان بارندگی ، تناوب و خسارت آفات موجود متفاوت است و میوه ها اگرچه از نظر کمی ریز و درصد خندان بودن آن ها پایین است ولی از نظر کیفیت و رنگ در سطح بسیار قابل قبولی می باشند . در اندازه گیری طول میوه میانگین به دست آمده برای پسته های سرخس در بلات های تعیین شده بین حداقل ۱۲/۱۶ و حداکثر ۲۲/۴۸ میلیمتر و عرض حداقل ۳/۰۶ و حداکثر ۱۲/۷۲ میلی متر اندازه گیری شد . بیش از ۹۵ درصد درختان پسته در شرایط رویشگاه های طبیعی مناطق سرخس فاقد تنه واحد می باشند که این مسئله می تواند ناشی از عوامل مختلفی هم چون جنبه های ژنتیکی ، اقلیمی ، و بیولوژیکی می باشد . از مهمترین آفات با دامنه خسارت گسترده در این رویشگاه ها می توان به زنجیره پسته (*Idiocerus stalii*)، شته گالزای پسته (*Forda hirsuta*)، پسیل پیچیده برگ پسته (*Agnaooscena taryionii*) و برگ خوار پسته *Gelechia cuneatella* در اغلب رویش گاه اشاره نمود.